

ДИСКУСІЙНИЙ КЛУБ

DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2023-1\(71\)-106-115](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2023-1(71)-106-115)

УДК 338:33.021.8+323(477)

М. Г. Білопольський,
*доктор економічних наук, професор,
1-й Віце-президент
Академії економічних наук України, м. Київ*

УКРАЇНА – ВЧОРА, СЬОГОДНІ ТА НА ШЛЯХУ ДО ВІДРОДЖЕННЯ¹

*Бійтеся данайців, дари, що приносять!
Вергілій*

Шановні колеги, друзі, студенти та всі слухачі та читачі! Моя вдячність вам за те, що зацікавленість долею нашої України змушує задуматися про перспективи того вільного майбутнього, що є воістину актуальним для кожного українця!

Час для України, воістину, доленосний: чи, перемігши, прогнавши агресора, ми розвиватимемося, чи доля країни – жалюгідне існування.

Почнемо з початку утворення країни з 1991 року. Україна здобула незалежність. Усі від малого до великого у своєму багатонаціональному єдиному пориві тріумфують у країні, радіють, тріумфують: ми вільні і самі тепер будуватимемо державу так, як захочемо.

На цій хвилі в Україні до влади приходять ринковики. Не маючи досвіду управління державними структурами, не маючи ні плану, ні програм розвитку країни, вони почали будівництво «НОВОГО» з великим ентузіазмом. Тут зазначу, що серед цих державників виявилось ох, як чимало нечистих на руку і непорядних, так званих, активістів, чиє бажання дорватися до влади, розбагатіти будь-яким способом, не гребуючи нічим, перевищило всі мислимі та немислимі кордони.

Почали створюватися політичні партії. Їх кількість перевищила - триста, що здебільшого були ринкового штибу і без програм розвитку держави. Жага влади була превалюючою в багатьох із цих політичних новоутворень, але ні лідируючої партії і, тим більше, гідного лідера в країні не виявилось. Як підсумок, в Україні сформувалася така ринкова ідеологія, що в силу головної ідеї стало вважатися, що приватна власність ефективніша за державну. А, як наслідок цього, швидко увійшла в життя ідея – швидше передати загальнодержавну власність, частіше – нечисті, приватні руки. Це і стало основою реформування країни, що й призвело до роздербанення, розтягування загальнонародної власності.

Тепер назріла дуже серйозна проблема – яку форму правління, а про те й власності обрати. Соціалізм – набрид! Капіталізм – успішно очорняли, паскудили. Озираючись на Європу, почали користуватись модою: ліберальна демократія, ринкова економіка. Хоча насправді все це нам було невідомо. Так, власне від капіталістичної форми розвитку суспільства це нічим і не відрізнялося. І начебто ринкова економіка дуже проста і ясна простому обивателю. Та й придумана це форма економічного розвитку триста років тому Адамом Смітом. Сиди собі на ринку, торгуй, а невидима рука всемогутнього ринку сама все зробить за тебе. До речі, за тридцять років я намагався знайти, побачити цю ринкову руку, але весь час натикався на корупційні руки.

Але коли українці, частіше мовчки, погоджувалися на ринкову економіку, вони не могли навіть подумати, навіть припустити, що це призведе країну до катастрофічного розвитку. І окрім, як диверсією проти України, ринкових реформ 90-х, я й назвати не можу.

Україна, яка мала 5-те місце в Європі у плані промислового та сільськогосподарського потенціалу, перетворилася на відсталу сільськогосподарську країну на рівні африканських держав. В Україні з 3,5 мільйонів підприємств-товаровиробників припинять свою діяльність і буде закрито 3 мільйони. Без роботи на батьківщині, величезна армія працездатного населення змушена шукати роботу за кордоном. Так залишило країну понад 10 мільйонів заробітчан; 60% населення – за межею бідності. І можна ще довго перераховувати, до чого спричинила така ринкова реформа в Україні. Власне, ви це самі бачите, і знаєте.

Повинен відзначити, що Китаю, коли ще понад 30 років тому там почали піднімати економіку на вищий рівень, Захід також запропонував перейти на ринкову економіку. Але їхній (колишній) Президент і генеральний секретар КПК відповів, що якщо вони

¹ Текст подано в авторській редакції.

підуть таким шляхом, то 150 мільйонів китайців-заробітчани опиняться в Європі.

Так, китайці виявилися далекогляднішими за нас, українців. Вони не стали сліпо переймати досвід країн, відмовилися від допомоги і порад і пішли своїм шляхом – шляхом розвитку за рахунок внутрішніх ресурсів. І, спираючись, використовуючи потенціал народних мас, створили свою успішну державу.

Україна ж пішла деградаційним шляхом розвитку. А по суті, країна, здобувши самостійність, взагалі ніякої концепції розвитку не мала. Президент Л. Д. Кучма все питав, але навіть незрозуміло до кого звертався: скажіть, люди добрі, що ви хочете, і я вам побудую. А наука, всі її спеціальності, навіть не намагалася пропонувати будь-яку форму щодо суспільно-економічної формації на майбутній розвиток країни. Все йшло само собою, стихійно. Кожен усе, що хотів, те творив. Повна махновщина та лібертаріанство.

Але повернемося на початок. Здобувши незалежність, ми щиро задружили, особливо з Європою. Будь-яка дружба, коли вона справжня, супроводжується взаємодопомогою, щирістю, відкритістю і навіть любов'ю, особливо коли це стосується спільного розвитку.

Україна якось одразу сподобалася Європі та Заходу. Любов і дружба виявилися взаємними і ми потяглися один до одного. Європа порекомендувала і навіть наполягала, щоб Україна обрала саме ринковий шлях розвитку і стала активно допомагати нам. Україна, українці повірили, що така дружба і допомога приведуть до процвітання країни.

Але про запровадження ринкової економіки поговоримо пізніше. Зараз хочу поговорити про інтеграційні процеси з Європою. Так, де-юре, на жаль, ми ще не в Європі. Тобто документи не підписані ні до Союзу, ні до НАТО, але де-факто ми вже 30 років у Європі, а Європа – в Україні. Але якщо уважно вдивитись у нашу дружбу, то дуже важко оцінити, хто більше де: Європа в Україні чи Україна в Європі.

Україна європейські держави прийняла як рідних та європейці стали освоювати нашу країну. Зважаючи на дружні взаємовідносини з європейцями, їм багато було дозволено. Інакше кажучи: друзі все можна. Наприклад, Україна відкрила всім європейським країнам свій внутрішній ринок для ввезення всіх видів товарів. Як зручно, як добре – товар на своєму ринку європейської країни не реалізується як застарілий, як неходовий, а тут, в Україні його можна збути. Дякую європейцям: в Україні швидко стало достаток промислових та продовольчих товарів. А ми – стали закривати свої підприємства-товаровиробники, щоб ті не конкурували з європейськими.

Але виявляється, якщо в країні з'являється понад 14% імпортованих товарів, то деградує і промисловість, і держава. В Україні ніщо не перешкоджає та не обмежує імпорт. Захищати свого товаровироб-

ника нема кому. Як результат, у нас зараз до 90% імпортованих товарів як промислових, так і продовольчих.

Крім того, уряд країни добре продумав, як допомогти європейцям знайти хорошу грошову роботу в Україні. І нам стали «постачати» менеджерів – професіоналів високої кваліфікації. Але вони виявилися фахівцями середнього та низького штибу. Так, наприклад, бажаючи підняти медицину до європейського рівня, міністром охорони здоров'я нам запропонували санітарку Супрун із середньою медичною освітою. Українські медики – доктори наук, професори, академіки, відомі вчені світового масштабу – були шоковані. Але що поробиш – ось така вона, ця допомога нашим друзям.

Так, вона пропрацювала на цій посаді кілька років і, на щастя, не встигла погробити медицину в Україні, але – добре запакувалася і, ні за що не відповідаючи, поїхала за кордон.

Деканоїдзе теж «допомогла» нам у плані вдосконалення роботи поліції.

Але найбільше іноземцям сподобалося працювати в наглядових радах при українських підприємствах, практично, нічого не роблячи, але при зарплаті вище, ніж у закордонних компаніях. І хоча в обов'язки спостерігача багато чого записано, включаючи і те головне, що стосується протистояння корупції, як показало життя – вони, ці професіонали-спостерігачі, не просто не боролися, але очолювали корупційні дії та пов'язані з цим фінансові потоки.

Українці, особливо багатий прошарок, теж взяли в цьому участь, почавши активно допомагати закордонним банкам, зберігаючи своє «чесно зароблене», так би мовити, «нажите непосильною працею» лише у цих банках.

Але найбільшу допомогу Україна надає Заходу, посилаючи своїх синів та дочок – понад 10 мільйонів талановитих, висококваліфікованих, працьовитих молодих людей – піднімати економіку та множити ВВП європейських та інших держав. І, як кажуть, чого не зробиш заради друзів. Нехай ці країни розвиваються, хоч і нам для свого розвитку ох як стали б у нагоді ці трудові руки. Але для нас дружба насамперед. Готові навіть дітей своїх віддати, аби допомогти друзям.

І ось настав найважчий, найтрагічніший період для України. Ворог виявився поряд. Сусід. Росія, з народом якої ми жили сотні років у дружбі та злагоді, але яка виявилася підступним ворогом, ворогом без попередження тим, хто вторгся в нашу країну. Європа та Захід одразу виявилися поруч, як справжні друзі. Дали гроші та зброю. З нашого боку: дякую друзям. Вони розуміють, що якщо Путін переможе, Росія вдвічі стане сильнішою та багатшою, об'єднавшись з Україною. А разом підтвердиться те, що російська армія є другою у світі. Зрозуміло й те, що Путіну буде відкрито простір для інших завоювань, можливо, й європейських земель. І тут українці вчинили як справжні друзі – ціною свого життя

перегородили шлях завойовнику до Європи. А Путін, розв'язавши війну проти України, набуває іміджу негативного керівника-диктатора нарівні з фашистом номер 1 – Гітлером.

Шановні колеги, перераховано головне з того, що зробила Україна для Європи та Заходу загалом. А ось що зробила вона для нас, народу, треба подумати.

Шановні слухачі та читачі, це лише вступ перед тим, як розпочати глибоке обґрунтування того, як і чому Україна перейшла на деградаційний шлях щодо економічного розвитку. І тут хотілося б розпочати здалеку, коли лише розвалилася велика держава під назвою Союз Радянських Соціалістичних Республік (СРСР). Почати та показати, як шляхом маніпуляцій, пропаганди, підтасовування фактів та агітації можна завоювати найбільшу, сильну та успішну державу.

СРСР, особливо у 2-й половині 20-го століття був другою державою у світі з великою економікою після США, з найбільшим промисловим та військово-промисловим потенціалом. Але склалося так, що вони стали ворогувати між собою за першість у світі. А політично це було протистоянням між соціалістичною та капіталістичною системами.

Так, Україна виграє війну із Росією. Занадто потужна, всебічна підтримка багатьох країн світу. Після війни Україна стане сильною державою. Росія, як величезний уламок колись могутньої держави розвалиться на кілька самостійних країн.

Але повернемося до того, як вдалося розвалити могутню державу – СРСР.

Невдоволення народу викликали низька заробітна плата та найбідніший асортимент товарів у магазинах. А генеральний секретар КПРС, а потім Президент країни М. Горбачов, який прийшов до влади, не зміг забезпечити достаток товарів у магазинах і підвищення зарплати народу. У результаті 1991 року у Москві виник урядовий переворот і до влади прийшов Єльцин. А союзні республіки СРСР скористалися нагодою і оголосили себе незалежними.

Чи була можливість у Горбачова створити достаток товарів та підвищити зарплату народу. Да була! СРСР до 1985 року, коли прийшов Горбачов до влади, мала вже 850 мільярдів доларів, отриманих за газ, нафту, вугілля, ліс від європейських та інших країн.

У цих країнах з 1975 року вибухнула енергетична криза. Горбачов замість того, щоб вирішувати кризову ситуацію у своїй країні, захопився і зайнявся міжнародними проблемами. Він став мало не у всіх країнах світу створювати комуністичні партії та допомагати слабозвиненим країнам впроваджувати соціалізм. У багатьох іноземних державах було організовано комуністичні партії – США, Англії, Франції, Кубі, В'єтнамі та інших. У СРСР комуністи дуже пишалися цим і навіть змушували у школах,

інститутах дітей запам'ятовувати – яких країнах які генеральні секретарі очолюють компартії.

Витрати на утримання цих зарубіжних компартій були чималі і йшли з СРСР. Щорічно витрачалося 200 мільярдів доларів на підтримку компартій та їхніх керівників у всьому світі. А в результаті з'ясувалося, що всі ці компартії виявились фейковими. І після розвалу СРСР багато країн світу так і не віддали борги. А загальний борг становив 380 мільярдів доларів.

Горбачов ліквідував Варшавський договір на протистояння США та країнам Європи. Було знято напруженість між країнами. Але навіть країни Європи стали ще більше цікавитися розвитком окремих республік колишнього СРСР. Не залишилася поза увагою й Україна.

Що являла собою Україна, пішовши в самостійне плавання? За промисловим, економічним, військово-промисловим потенціалом та іншими показниками вона була 5-ою країною світу та Європи. Більше того, Україна є 5-ою країною світу та за природно-сировинними ресурсами. Україна:

- володіє 35% чорноземів у світі;
- розташована на дуже зручних та вигідних морських, залізничних, шосейних магістралях;
- інтелектуальний потенціал людських ресурсів відповідав найвищим вимогам високорозвинених країн світу.

Кількість підприємств виробничо-господарського призначення становило понад 3,5 мільйонів, 80% з яких – це переважно промислові підприємства.

Основою промисловості було машинобудування – 54%. А основою машинобудування було верстатобудування – 15 заводів. Також:

- 8 великих металургійних заводів;
- 18 машинобудівних заводів;
- 5 суднобудівних та ремонтних заводів;
- 320 унікальних шахт;
- ракетобудівні заводи ПВДЕНМАШ, АЗОВ-МАШ;
- два машинобудівні заводи в Краматорську;
- сотні тисяч дрібних та середніх промислових підприємств;

– заводи з переробки сільгосппродукції, включаючи: 125 цукрових заводів; 145 молокопереробних заводів; 125 м'ясокомбінатів.

Легка промисловість також була на висоті. Сотні фабрик з виготовлення тканин, пошиття одягу; майстерні з виготовлення взуття та безліч інших виробництв, продукція яких мала попит не лише в Україні, а й вирушала на експорт.

Україна 1991 року видобувала 85 мільярдів кубометрів газу, а зараз 14 млрд м³. Нафтою себе забезпечувала на 35%. Країна видобувала мільйони тонн залізної та марганцевої руди. Здійснювався видобуток доломітових, каолінових руд. Україна має великі запаси урану, титану, плутонію. Є запаси зо-

лота, ртуті, бурштину. Коротше, майже вся таблиця Менделєєва в Україні.

Військово-промисловий комплекс на 1991 рік за силою та потужністю також на 5-му місці в Європі. Україна була третьою ядерною державою у світі. Випускала найпотужніші ядерні ракети. Ракетний комплекс «РС-20А» [за класифікацією НАТО «Satan» (сатана)].

Українськими вченими та інженерами сконструйовано протиповітряний комплекс «Кольчуга». Півсотні їх могли б повністю закрити небо над Україною, і ні літаки, ні ракети не змогли б вражати територію країни.

Випускали найкращі та найбільші літаки у світі – АН-и. Виробляли гелікоптери «МОТОРСИЧ» на рівні світових стандартів. Будували сучасні морські кораблі, ракетноносці, літаконосці. В Україні було 2 танкові заводи. Один лише Харківський випускав 1000 танків на рік потужних та сучасних. Випускали їх на протязі 20 років і всі вони йшли на експорт. Країна отримувала валюту.

Крім того, в Україні було кілька патронних, снарядних та мінних заводів, а також заводи з випуску пістолетів, автоматів та іншої військової техніки.

Якби все це, перераховане тут, пішло на зміцнення військової могутності країни, чи пішов би вийною Путін на Україну? Навряд чи!

Коли 25-річний студент ознайомиться з цією інформацією, він може поставити резонне питання: а куди поділася ця неймовірна міць країни за такий короткий час? Адже на початок військових дій із цього всього не було практично нічого в Україні.

Так, зараз залишається тільки докоряти і питати наших реформаторів-риночників – куди все поділося.

Зараз Україна справляє враження, особливо для молодих українців, як слабка, безперспективна країна, яка повністю залежить від закордонних покровителів, західної техніки та імпортованих товарів.

Слід зазначити, що коли знищували військово-промисловий комплекс України, то українські та закордонні політики переконували нас, що такий потужний військовий потенціал Україні не потрібний. Запевняли, що на нас ніхто не має наміру нападати, тим більше Росія. Але ж на Німеччину, Францію, Англію теж ніхто не збирається нападати, але вони свій військово-промисловий потенціал тримають на високому технічному рівні і ні на які агітації не піддаються.

Виникла проблема з її питаннями: хто винний і що робити; куди вся ця міць і достаток поділося і лише за 30 років. Слід докладніше розглянути проблему.

Здобувши незалежність, як уже було зазначено, народ тріумфував. Усі раділи такому щастю. Але постало питання, не лише перед народом, а й урядом – яким шляхом розвиватиметься країна? Соціалізм, чи перейти на капіталістичний шлях розвитку? Зви-

чайно, не обійшлося без зарубіжних порадників і обрари – ринковий шлях розвитку. Це щось середнє, як ми казали, між капіталізмом та соціалізмом. Саме Адам Сміт ще 300 років тому підказав, як Україні треба розвиватись. Тобто, ні уряд країни, ні вчені не могли підказати до якого шляху повинна розвиватись держава. І вибрали найпростіший. Адже, перейшовши на ринковий шлях розвитку, як вказував Сміт, особливо думати не треба – «невидима рука» все розставить на місця», а тому треба основну увагу приділити економіці та ринку. Цьому нас почали навчати і численні західноєвропейські консультанти та радники, яких з'явилося чимало в урядових структурах. І посилено стала насаджуватися ідея, що приватна економіка ефективніша за державну і треба передати загальнодержавну власність в приватні руки.

Ціла низка українських вчених доводила, що ефективність роботи підприємств залежить не від форми власності, а від менеджменту. Тобто, як ви зможете професійно та ефективно керувати підприємством. Але вчених ніхто не слухав, оскільки закордонні радники та консультанти наполягали на тому, що чим швидше здійсниться передача підприємств у приватні руки, тим швидше та успішніше розвиватиметься Україна. І в країні терміново почали впроваджувати ринкові реформи зі своїми ринковим свавіллям і грабежом.

Мене теж підключили до цієї, погано дослідженої вченими, загальнодержавної проблеми. У 1989 році я був обраний Головою Ради орендарів та підприємців області, пізніше – головою асоціації платників податків області. Крім того, я, як сертифікований аудитор, створив свою аудиторську фірму із вісьмома бухгалтерами-професіоналами.

Потрібно відверто сказати - ніхто не знав, що треба робити і як будувати цей ринок. Але керівництво країни та закордонні радники були впевнені та наполягали, що чим швидше передамо загальнонародну власність (основні фонди) у приватні руки, тим швидше та успішніше запрацює країна.

Ніхто не знав: кому треба передавати, скільки передавати та в якій формі. Слід зазначити, що в Україні наприкінці 80-х перед розвалом Союзу дуже загострилася кримінальна обстановка. У країні в ці роки з'явилися «злочинці в законі» і нібито до півтори сотні різних кримінальних структур. Тому, за потурання влади, кримінальні структури стали «кришувати» великі підприємства, магазини та інші організації, що успішно працюють. І по суті бандитські структури стали панувати у країні. Наприклад: до успішно працюючого магазину «Ягідка» до мого приятеля до кінця робочого дня прийшли три бандити і зажадали 15 тисяч доларів. Він відмовився давати гроші. Але після знущань та побиття – подітися нікуди - віддав. Вони змусили його платити щомісяця по 5 тисяч доларів, інакше вони його вб'ють чи зроблять аварію для дітей, дружини, рідних.

Почалася приватизація магазинів, великих, середніх підприємств, різних громадських будівель та ін.

Природно, було створено комітет із приватизації при Кабміні та обласних центрах.

Що являла собою процедура приватизації. Створювалася комісія: представник комітету з приватизації, оцінювач та представник аудиторської фірми. Я, як ліцензований аудитор, член президії Аудиторської палати в м. Київ, брав участь у приватизації понад 150 підприємств, що приватизуються.

Як здійснювалася оцінка об'єктів, що приватизуються! По кожному об'єкту визначався знос, потім оцінювач визначав зовнішній стан об'єкта і встановлював ціну. Ми як члени комісії погоджувалися чи не погоджувалися, але консенсус (згоду) знаходили.

Що можна сказати про цю приватизацію. Це несправедливе та узаконене розкрадання загальнонародної форми власності, яка десятиліттями у найважчих умовах створюється українським народом.

Слід зазначити, що 80% загальнонародної власності дісталось кримінальним структурам та 20% – червоним директорам та колишнім партійним працівникам.

Пишу тому, що я знаю це на власному прикладі. Нашій комісії кримінальні структури багато разів загрожували, зокрема й убивствами, якщо ціна не буде такою, як вимагають вони.

З'являлися бандитські угруповання у кожному місті та по регіонах. Кожен «пахан» намагався придбати найзачатіші та найприбутковіші підприємства. Розбирання – вбивства, погрози, шантаж. Багато вбивали, калічили, погрожували підприємцям та їхнім родинам.

Слід сказати про приватизацію, розумно названу у народі – прихватацією. Народ повірив уряду. Пояснення було просте. Людині, працівнику підприємства, видають ваучер, який згодом стає акцією підприємства. Підприємство працює і як акціонеру власнику ваучера виплачуються дивіденди. Здорово – ти не працюєш, а тобі платять гроші. Але багато підприємств так почали працювати, що дивідендів не платили, тому що не було прибутку або платили копійки. І народ зрозумів, що його безсовісно обдурили.

Але найголовніше, катастрофічно виявилось те, що підприємства потрапили до рук кримінальних структур, не фахівців та й просто випадкових людей. Не маючи досвіду управління підприємствами, вони почали масово закривати їх. Я, як Голова Спілки орендарів та підприємців області, бачив, як сотнями закриваються підприємства. При цьому обладнання йшло на продаж за безцінь. А верстати, ще в хорошому стані, різали та здавали на металобрухт, а самі господарі виїжджали за кордон.

Я був шокований тим, що діється в країні. Як Голова Спілки орендарів та підприємців області я писав Президенту країни Л. Кравчуку, звертався до губернатора області, до правоохоронних органів,

до СБУ. Їхні пояснення скрізь були ті самі, як і пояснення Президента України: так треба, ми повинні передати всі підприємства у приватні руки, а приватник працює ефективніше, ніж держава. Більше того, він, Президент, стверджував, що скоро всі побачать розквіт економіки, як тільки всю державну власність буде передано до приватних рук. Я вже тоді зрозумів, що це є справжня диверсія.

Наведу лише кілька кричучих прикладів несправедливості. Об'єкт оцінюється за залишковою вартістю зносу. Комісія може погодитися, але якщо об'єкт у хорошому стані, ціну можуть збільшити, якщо у поганому – знизити. Я не пам'ятаю, щоб будь-коли була збільшена ціна об'єкта. Крім того, у договорі вказувалося, як господар має експлуатувати об'єкт, підприємство, яке передається йому у власність. У жодному разі власник не повинен закривати підприємство, скорочувати персонал, а навпаки, повинен розширювати виробництво, купувати нове обладнання, збільшувати та розширювати випуск продукції, підвищувати продуктивність праці, і взагалі все має бути на рівні світових стандартів. Якщо господар протягом року цього не робитиме, держава може забрати це підприємство без повернення вартості купівлі. Але на практиці не було такого випадку, щоб держава в когось забрала підприємство.

Ось кричущі приклади за Президента Л. Кравчука.

Приватизувалися кораблі Одеського морського пароплавства. А це – 146 кораблів усіх видів, загальною вартістю – 8 мільярдів доларів. Через рік пароплавство закрили та кораблі порізали на металобрухт. Частину продали. Втратили роботу 48 тисяч моряків та співробітників.

2003 року приватизували Азовське морське пароплавство – 121 корабель (вантажні, пасажирські, вантажопасажирські) вартістю 5 мільярдів доларів. За рік кораблі порізали на металобрухт, або продали за мізерну ціну. Залишилися без роботи 21 тисяча моряків та співробітників.

Як продавалися кораблі. Наприклад, корабель вартістю 2-3 мільйони доларів продавали за 200-300 тисяч гривень.

Так, до 1991 року Україна вважалася морською державою. Але після реформ країна вже не є такою. Одеське, Азовське пароплавства позакривалися. В інших приморських містах – Херсоні, Миколаєві, Очакові, Бердянську та інших навіть дрібно-тоннажний флот перестав існувати. Залишилися тільки човни та човнярі. Кораблебудівні заводи закриті у Миколаєві, Херсоні та інших містах. Крім того, 47 кораблів Чорноморського флоту, отриманих при розподілі флоту з Росією, також порізано на металобрухт. Та й навіщо нам флот – адже нас захистять західні держави.

Ще приклад. Дніпропетровський хімічний завод з його вартістю основних фондів у 14 мільярдів

доларів продано за 500 тисяч доларів. Залишилися без роботи 21 тисяча робітників.

Інший приклад. Мій друг 20 років керував великим хімічним підприємством – 2 тисячі робітників. Прийшли 3 хлопці спортивної статури з жінкою та оголосили, показуючи документи, що завод вже належить їй і що вона скаже, те й слід робити. Вона, як господиня, навіть не почала дивитися завод, а веліла щомісяця віддавати 100 тисяч гривень готівкою. Директор доводив, що такі гроші неможливо заробити. Вона й слухати не хотіла. В результаті завод так пропрацював півроку і директор розраховався. Господиня завод закрила, все обладнання порізали на металобрухт, 2 тисячі людей поповнили армію безробітних.

Можна нескінченно наводити приклади збагачення керівних органів країни. Наприклад, обласний прокурор приватизував для себе особисто великий готель за 1400 гривень.

Багато приватизованих підприємств почали закриватися з різних причин. Наприклад, господар не має досвіду керівництва підприємством, яке на той час втратило своїх і постачальників, і споживачів продукції його. Власник не знає, що робити, як вчинити. Грошового обігу немає, зарплату нема чим платити. Що йому залишається? Так, підприємство закривається, обладнання здається у металобрухт. Так заробляли чималі гроші та виїжджали за кордон.

Також багато конкурентів з-за кордону купували підприємства, закривали його, різали обладнання на металобрухт, отримували гроші та непогані. Потім – постачали в Україну аналогічну продукцію, яку виробляло це підприємство. Так практично вони усували конкурентів. Особливо цим вирізнялися наші сусіди – росіяни.

Частина підприємств закривалася не одразу. Вони могли опрацювати два-три роки, п'ять років. Але конкурентна закордонна продукція, що ринула з-за кордону, витіснила продукцію цих підприємств, які змушені були закритися.

Усі ці так звані ринкові заходи в країні призвели до катастрофічного закриття своїх українських підприємств.

Як уже було сказано, із 320 шахт працюючих залишилося 47, та й ті на межі закриття. В Україні, особливо в селах, зараз нема чим топити. Як наслідок, відбувається інтенсивна вирубка, не тільки ліси, а й лісопосадок. У школах сільських та селищних змушують дітей, щоб кожен учень узимку приносив по 5 кг. дров для опалення школи. В результаті в Україні за 30 років площа лісових масивів скоротилася із 16% території до 9%.

Газовидобуток також у занедбаному стані. Як уже зазначено, видобуток скоротився з 85 млрд м³ до 14 млрд м³.

Так, війна завдає величезної шкоди країні. Зруйновано або пошкоджено тисячі житлових будівель та промислових підприємств. Але найважча, непоправна втрата - це людські життя як військових,

так і цивільного населення. І якщо будівлі та споруди можна відбудувати, відновити, то втрати рідних та близьких людей не відновиш. А цей тягар душі людської не може не позначитися на морально-психічному кліматі, у тому числі й щодо розвитку країни.

На жаль, в Україні є ще дуже серйозні проблеми для її майбутнього розвитку. Це катастрофічний знос основних фондів. Загальний знос основних фондів: будівель, споруд, транспорту, особливо залізничного, електричних мереж, мостів та інше оцінюється від 60 до 100%. За роки незалежності усі президенти та уряди не звертали уваги на цю проблему. Так, наприклад, житлово-комунальне господарство країни практично зношене в межах 60-100%. А житловий фонд будівель та споруд потребує 60% ремонту, а 40% із цього – термінового капітального ремонту. У самому Києві близько 1000 будинків перебувають в аварійному стані, плюс у кожному обласному центрі від 200 до 300 вимагають термінового капітального ремонту.

У жахливому стані у всіх містах знаходяться водопровідно-каналізаційні системи. Зношування труб становить 80-100%. У всіх містах країни трубопроводи та санітарно-очисні споруди потребують термінової заміни. Переамортизація цих систем здійснювалася кілька разів.

Приклади: Бортницька очисна споруда (м. Київ) вимагала заміни ще 20 років тому. Міст Патона (м. Київ) перебуває в аварійному стані. Можна продовжувати наводити численні приклади зносу основних фондів у всіх містах країни.

Усі види транспорту також потребують поновлення. Особливо – залізничний. Зношування шляхів становить понад 50%, а рухомий транспорт (вагони вантажні та пасажирські) зношені від 80% до 100%; тепловози, електровози – на 100%. І це, не кажучи вже про те, що потребують термінового капітального ремонту, мости і шосейні, і залізничні.

Енергетична система перебуває у важкому стані. Війною зруйновано багато енергетичних об'єктів. Але крім цього, знос енергетичних об'єктів (гідро-тепло-атомних електростанцій), транспортне господарство, турбіни, ЛЕП високовольтні та місцевого значення зношені на 60-100%. Наприклад: із 15 енергоблоків чотирьох атомних електростанцій у робочому стані лише – 5. Високовольтні ЛЕП (їх залізнична складова) зношені на 60%. У зарубіжних країнах забарвлюючи арматуру, продовжують термін служби ЛЕП. В Україні й не думають хоч би це зробити.

Можна навести ще низку прикладів деградації щодо розвитку країни. Але цього достатньо, щоб оцінити ступінь жахливого стану основних фондів країни. Якщо зважити ще й на те, що з України поїхало понад 10 мільйонів населення, то просто туга від такої сумної картини. Бо виїхала з країни переважно молодь, причому – грамотна, розумна, працездатна, перспективна. Адже саме ця молодь і

могла б стати тією могутньою силою, такою необхідною для відновлення України.

Так, дуже шкода, Україна деградує та економічна деградація набирає темпу. Звернемося до статистичних даних щодо розвитку та порівняємо їх із деякими іноземними державами.

За тридцять останніх років:

– у Польщі приріст промислової продукції – 2,5%, ВВП – 4, 2%;

– у Білорусії приріст продукції – 2,6%, ВВП – 3,6%;

– у Росії приріст продукції – 2,1%, ВВП – 3,8%;

– у США приріст продукції – 1,8%, ВВП – 2,5%;

– у Китаї приріст продукції – 14%, ВВП – 21,5%;

– у Молдові приріст продукції – 0,8%, ВВП – 1,4%.

І лише в Україні не було ні зростання продукції, ні збільшення ВВП, а промисловий потенціал та економіка скоротилися на 70%.

Війна усі ці деградаційні процеси посилила. Населення скорочується. Смертність у 2 рази більша, ніж народжуваність. Щороку населення країни скорочується на 350-400 тисяч жителів. З географічної карти України зникли 2,5 тисячі сіл. 60% населення – за межею бідності. Молодь їде за кордон, країна – старіє.

Але найнебезпечніше для країни – це деградація промисловості. Насправді промисловість, як така, у нас остаточно зникла. В уряді немає навіть міністра з промислової політики. Адже будь-яка країна стає багатшою через випуск своєї вітчизняної промислової продукції. Наприклад, високорозвинені країни, щоб випускати продукцію, що відповідає сучасному науково-технічному прогресу, оновлюють свої виробничі фонди кожні 10-15 років. У Японії оновлюють виробничі фонди – кожні 5-6 років. А ми за 60-70 років намагаємося оновити своє виробниче обладнання.

Про деградацію в науці та освіті. Це взагалі одне з найбільш багатостраждальних та найбідніших міністерств. Таке враження, що ні державі, ні уряду це не потрібне. Фінансуються ці напрями у розмірі – менше 1% річного ВВП. Скорочуються школи та інші навчальні заклади. Лабораторна база у школах та ВНЗ 50-річної давності. Суттєво скоротилася і кількість учнів у школах та студентів у ВНЗ. Викладацький склад скоротився майже наполовину. Кількість вчених та наукових співробітників скоротилася у 5 разів. Закрилися тисячі науково-дослідних інститутів та лабораторій, і не лише академічних, а й галузевих та вузівських.

У жодній країні світу немає такого, щоб учений написав статтю, монографію і власним коштом видавав. Всюди витрати несе видавець, обов'язково виплачуючи гонорар. В Україні ж потрібно не лише написати, а й зазнати витрат з видання наукової праці.

Нині століття науково-технічного прогресу і жодна держава неспроможна розвиватися без науки. Саме це є прикладом того, що країна деградує. Скажіть: чи потрібна наука, чи інженер-будівельник, якщо будівля руйнується? Однозначно – ні!

Отже, що зробила ринкова реформа економіки для України:

1. Україна стала країною, що деградує. З високоіндустріальної, високорозвиненої у промисловому та військово-промисловому відношенні перетворилася на слабкорозвинену сільськогосподарську країну.

2. Із 3,5 мільйонів підприємств-товаровиробників залишилося лише 500 тисяч. Під час війни закрилося ще 47 тисяч.

Залишилося 152 великі підприємства. 10-15% – це дрібний та середній бізнес, а решта – одноосібні дрібні майстерні.

3. Понад 10 мільйонів талановитих, високоосвічених працездатних молодих людей знайшли роботу за кордоном. У нашій країні для них немає роботи.

4. Істотно скоротилося населення. Смертність вдвічі більша, ніж народжуваність. Населення країни скорочується на 350-400 тисяч жителів щорічно. Це місто обласного масштабу. 60% населення за межею бідності. 2,5 тисяч українських сіл перестали існувати на карті країни.

5. Для Європи та Заходу загалом країна стала дешевим сировинним придатком.

6. Деградовано всі галузі важкої, військової та легкої промисловості. Деградовано науку та освіту. Ідеології – ні, культура – ринкова, політики, політики – продажні. Тримається якимось на плаву лише торгівля. Це і зрозуміло, адже для риночників – це основна діяльність.

7. В Україні троєвладдя. Влада де-юре та де-факто. Де-юре – це центральна влада та місцеві органи. Де-факто – влада великого українського капіталу та закордонних радників та консультантів. Крім того, у олігархів свої особисті уряди і вони ведуть незалежну політику від центральної влади. А на обласних та районних рівнях господарюють «пахани», які підкорили собі всі місцеві правоохоронні органи, суди та прокуратуру. Україна перетворилася на країну феодалів подібно до Франції 16 століття.

8. Ринкова економіка завдала шкоди більшої, ніж війна з російським агресором.

9. Понад 30 років як риночники при владі, а в країні немає ні грошей, ні перспективи розвитку, лише борги. Понад те, майже дві третини промислових підприємств позакривалися. Армію озброюють, і дякую їм за це, інші держави. Населення поменшало на 10-16 мільйонів. Країна бідна, що деградує.

10. Своєю слабкістю Україна спровокувала Росію на вторгнення.

11. Неприборкана корупція, яка проникла у всі структури влади, починаючи з найвищих і закінчуючи нижчими.

12. Те, що Україна пішла хибним шляхом, показує нинішній стан економіки.

13. Ринкова економіка породила кричущу несправедливість у країні. З одного боку – 2-3% дуже багаті; 7% – середній клас; 90% – бідні та дуже бідні люди.

Уряд країни бачить, що деградаційні процеси наростають і вживає заходів. Так, Прем'єр-міністр Д. Шмигаль попередив майбутніх пенсіонерів, що через 15 років держава не зможе виплачувати пенсії пенсіонерам, оскільки фінансових можливостей у державі не буде.

Те, що Україна пішла деградаційним шляхом розвитку, слід звинувачувати не лише некомпетентне керівництво країни (президентів, Верховну раду, уряди), а й науковців, особливо економістів та суспільствознавців. Які тільки хвалили, прославляли ринкову економіку і не показували негативні боки її.

Ну а що західні друзі, колеги, радники? Вони нас без уваги не залишають. Вони радять Україні залишатися сільськогосподарською країною та підняти цю галузь на високий рівень розвитку. Ну, можна ще й туризмом займатися. Продукцією інших галузей вони обіцяють повністю забезпечити нас.

Але сільське господарство України може забезпечити роботою лише 16 мільйонів осіб, туризм – ще 3 мільйони людей. А де знайти роботу ще 10-15 мільйонів українців. Знову – за кордон у пошуках роботи?! Це дуже серйозна проблема.

Але жити треба і відновлювати Україну треба, хоч це буде нелегко. Деякі емоційні патріоти обіцяють, що ми обов'язково та швидко це зробимо. Але це саме ті й кажуть, хто ніколи нічого не відновлював та не будував. Адже ми Україну на протязі 30-ти років – не будували, а руйнували.

Наприклад: СРСР після 2-ї світової війни відновив довоєнний рівень усіх галузей лише за п'ять років.

Але настав час припинити деградацію України і взятися за розвиток її. Але що для цього треба зробити.

Сумно те, що ми не знаємо - що будувати і як будувати. Позакривалися за період реформ мільйони підприємств, війна ще додала проблем, а як відновлювати виробництво та економіку України – ні розуму, ні грошей немає.

Прикро те, що за період реформ в Україні, коли на щастя не було ні війни, ні природних катаклізмів, а країна стала однією з найбідніших у світі.

Цікаво, що сказали б нам наші діди та прадіди, якби побачили – на що перетворили нашу країну ринковики. Адже вони одразу після вітчизняної війни у найважчих умовах, в основному примітивною технікою (кирка та лопата) збудували потужні підприємства-гіганти у всіх галузях важкої та легкої промисловості. І по суті Україна стала за всіма показниками розвитку нарівні з найпотужнішими та найуспішнішими країнами у світі. А ринковики за

якихось півтора десятки років усе це розбазарили. Предки нам цього не пробачили б, та й нащадки – не пробачать і мають рацію.

І дуже цікаво, чи знайдеться зараз хоч один президент країни, який наважиться б дати об'єктивну оцінку в плані розвитку України за 30 років, починаючи з 1991 року.

Зрозуміло, що за проблему відновлення країни мають взятися уряд та інтелектуальна еліта, і насамперед – вчені.

Що для цього вони мають зробити? Повинна бути передусім розроблена програма післявоєнного відновлення країни. З яких розділів вона має складатися? Це надзвичайні доленосні заходи щодо відновлення країни:

1. Кадри вирішують усе. Потрібно, щоб до влади прийшли фахівці-професіонали. Це – вчені, суспільствознавці (економісти, юристи, соціологи) та фахівці-практики, які мають досвід управління суспільними системами (підприємствами, галузями, регіонами, областями, країною). Крім того, є гостра потреба створити банк менеджерів в Україні. Сюди мають увійти люди, навіть у поважному віці, але мають великий досвід роботи в управлінських структурах (міністерствах та успішно працюючих підприємствах). Саме їхній досвід навіть може бути використаний для відродження країни.

2. На законодавчому рівні ухвалити диктатуру Закону. Тобто – Закон один для всіх від пересічного українця до Президента. Інакше корупція загубить Україну.

3. Скласти 3-річний план порятунку країни, де за основу має бути прийнято – відновлення матеріального виробництва. Необхідно розпочати відновлювати малі та середні підприємства. Великі – поки що нам не під силу. Тим більше, якщо зважити на те, що Президент США Байден сказав, що на відновлення великої промисловості грошей не буде. Про колишню виробничу і військово-виробничу потужності України треба, принаймні – поки що, забути. Щоб відродити ті потужності країни, як були 1991 року, потрібні не роки, а десятиліття.

4. Де взяти гроші? Так, закордонні кредити потрібно використати, якщо дадуть. Україна, у тому числі й за час війни, великі суми заборгувала західним банкам. Тому на великі кредити надія слабка. Отже Україні треба шукати та використовувати свої внутрішні ресурси та резерви. Адже за 30 з лишком років деякі українці, особливо багатий прошарок населення, накопичили чималі гроші, як в українських, так і зарубіжних банках. Деякі українці нагромадили сотні мільярдів доларів. І я не сумніваюся, що вони як патріоти України обов'язково допоможуть у відновленні країни.

5. Потрібно серйозно подумати про підготовку кадрового складу. І насамперед підготувати керівників малих та середніх підприємств. Тому що відродження промисловості в Україні слід розпочати з невеликих підприємств. Гігантські за будови, як уже

зазначено, країні зараз не під силу. За підготовку менеджерів, підприємців малої та середньої ланки мають взятися ВНЗ країни. Має бути створена окрема кафедра підготовки менеджерів підприємницької діяльності з управління середніми та малими підприємствами.

6. По можливості повернути всіх заробітчанин до України. Без молодих грамотних фахівців нам не підняти Україну на найвищий сучасний рівень.

7. Серйозно подумати, як наших демобілізованих героїв використовувати для відновлення Батьківщини, яку вони врятували. Землі вільної в Україні немає, щоби видавати земельні наділи. Землю ринковики переважно продали іноземцям, а місцеві землевласники навряд чи захочуть поділитися. Тому треба, щоб уряд спеціально для них відкривав малі та середні підприємства.

8. Що є головне та основне у розвитку країни. З чого треба починати і в якій послідовності? На першому місці, чи першооснова – це випуск промислової продукції. Потім йде економіка – тобто обмін та розподіл. Це є основою основ. Причому важливо, щоб виробництво постійно розвивалося та вдосконалювалося. А для цього треба, щоб у країні на високому рівні були: освіта, наука, медицина, культура та мораль, тобто вдосконалення людської особистості. Решта, а це політика, партії, ідеологія та інші атрибути необхідно відкинути. Вони лише вносять ворожнечу країні під час передвиборних компаній, а й у розвитку держави.

Але найголовніше сьогодні і майбутнє – це змінити концепцію розвитку. Якщо й надалі дотримуємося ринкової економіки, країна приречена. За це має взятися інтелектуальний прошарок населення і насамперед – вчені, юристи, економісти, соціологи та особливо представники фахівців-практиків з великим досвідом управління суспільними системами (директори підприємств, керівники галузей промисловості, мери міст, губернатори тощо). Фактично це має бути мозковий центр України з порядку країни. Мої пропозиції полягають у тому, щоб до управління країною прийшли фахівці, які знають, як працює найскладніша система держави.

Потрібно відмовитися від партійної системи обрання керівників країни. Саме політичні партії скрізь вносять ворожнечу і плутанину, коли борються за лідерство у своїх країнах.

Пропоную в Україні повністю передати українському народу обрання урядових структур. Для цього слід створити Інтелектуальну Асамблею України. До неї мають увійти щонайменше 1000 осіб представників усіх регіонів та областей країни. Це повинні бути саме фахівці: юристи, економісти, соціологи, суспільствознавці та обов'язково люди, які мають практичний досвід управління суспільними системами (промисловими підприємствами, районними, обласними структурами та ін.). Крім того, це мають бути відомі фахівці, які мають пошану та ма-

ють авторитет у своїх колективах, як справжні патріоти України.

Інтелектуальна Асамблея має взяти на себе головну функцію – відбір кандидатів на обрання Президента країни та народних депутатів до Верховної Ради.

За якими критеріями їх обирати? Це має бути прописано у Конституції. Наприклад: кандидат у Президенти має бути спеціалістом і не молодшим 45 років, які мають вищу освіту, науковий ступінь (кандидат, доктор наук), практичний стаж роботи не менше 15 років в управлінській діяльності. Службова характеристика має бути бездоганною і має бути відомою людиною в плані громадської діяльності.

Слід відмовитися від практики обирати випадкових людей (боксерів, футболістів, артистів тощо). Багаторічний досвід майже в усіх країнах показав, що «кухарка» не може керувати країною.

Якщо претендент на президентське крісло відповідає цим вимогам, він може подавати свої документи до Інтелектуальної Асамблеї, яка розглядає їх і робить висновок – прийняти чи відкинути їх. Таким чином, набирається кілька сотень кандидатів на президентське крісло. Асамблея всі документи ретельно розглядає та обирає найкращих з найкращих – припустимо, 20 претендентів, не більше. Їх пропонують українському народу на чергових виборах Президента.

Крім того, Інтелектуальна Асамблея має контролювати обраного Президента протягом 5 років, як він керує країною.

У справжніх умовах, як обрали Президента, він залишається недоторканим, навіть якщо він демонструє жалюгідну бездарність в управлінні країною, або навіть заохочує, а можливо, і замішаний у корупційній діяльності.

Інтелектуальна Асамблея повинна засідати щороку і підбивати підсумки роботи Президента. Вона (Асамблея) робить висновки - залишати його на наступні роки Президентом, або він не справляється зі своїми обов'язками та оголошувати імпичмент.

Таку практику можна застосовувати і за обрання губернаторів, мерів міст і народних депутатів.

При формуванні владних структур Президент країни повинен спиратися не на ринковиків, які зазнали краху, а на патріотичні сили, які ціною свого життя відстояли незалежність країни.

Хотілося б, щоб ця ідея опанувала маси. І чим швидше, тим краще. Давайте разом, хто має будь-які можливості, візьмемося за відродження країни. Для початку, у навчальних та наукових установах (університетах, академічних інститутах Національної академії наук) країни організувати конференції, симпозиуми, дискусії та обговорити проблему розвитку майбутнього країни.

Те, що ринковики збанкрутували своєю системною владою в Україні, це показало життя. Усі 6 президентів приходили до влади по партійних лініях

лише під різними назвами. Але по суті вони були всі ринковики, тобто прихильниками ринкової економіки. А це, як бачимо, призвело до деградації країни. Тобто ринок не сприяв розвитку. Тому треба терміново змінювати концепцію розвитку України.

Серце кров'ю обливається, коли розумієш, у якому сумному становищі є країна. І кому, як не нам і всьому українському народу, доведеться відновлювати Україну. Я маю на увазі вчених, особливо юристів, економістів, суспільствознавців та спеціалістів-практиків, які знають, як працюють громадські системи. Саме вони мають запропонувати нову концепцію розвитку країни.

Реформатори ринковики показали, що вони нічого збудувати не можуть. Торгувати можуть, та й то погано. А країною мають керувати спеціалісти.

Зізнаюся, мене вже понад 5 років дуже хвилює і непокоїть ця проблема. Можна сказати, що це крик

моєї душі. І я знаю, що кожен з вас має душу. І давайте крикнемо всі разом, та так, щоб почуло керівництво країни та припинило деградувати її, а зайнялося відновленням та розвитком України.

Шановні, колеги, друзі, студенти та всі слухачі та читачі, я довго думав написати цю доповідь, чи ні. Чи потрібно її випускати у світ? Вирішив, що треба. Але вам судити, правильно я зробив, чи ні. Мені цікава будь-яка ваша думка. Умовчати або прикрасити фактичний стан у плані розвитку країни, я не маю права. Це ще більше вплине на майбутній розвиток України. Потрібна правда!

Я впевнений, що не тільки мене, а й кожного з вас серйозно турбує майбутнє нашої країни. І якщо ми й далі мовчатимемо, прикрашатимемо катастрофічне становище нашої улюбленої України, ми ще більше посилюємо цю проблему, що може призвести нашу країну до трагічного кінця.

СЛАВА УКРАЇНІ!

Зі щирою подякою та глибокою повагою до всіх вас
Української Вітчизни син та громадянин.

Білопольський М. Г. Україна – вчора, сьогодні та на шляху до відродження

Зроблено критичний аналіз та огляд стану економіки України за роки незалежності. Проаналізовано вплив іноземних консультантів та радників. Зроблено висновок про неефективність зроблених політичних рішень. Запропоновано деякі шляхи покращення існуючого стану.

Ключові слова: реформа, приватизація, економіка, політика, майбутнє.

Bilopolskyi M. Ukraine – Yesterday, Today and on the Way to Revival

A critical analysis and review of the state of Ukraine's economy during the years of independence was made. The impact of foreign consultants and advisors is analyzed. A conclusion was made about the ineffectiveness of the political decisions made. Some ways to improve the current state are proposed.

Keywords: reform, privatization, economy, politics, future.

Creative Commons Attribution 4.0
International (CC BY 4.0)

Стаття надійшла до редакції 01.03.2023